

Маторіна Н. М.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

**ФЕНОМЕН СУГОЛОСНОСТІ ТВОРЧОСТІ БРУНО ШУЛЬЦА
УКРАЇНСЬКОМУ СЬОГОДЕННЮ¹**

У статті схарактеризовано проблему співзвучності прозової творчості галицького польськокомовного письменника першої половини ХХ ст. Бруно Шульца процесам, що відбуваються в сучасному світі; співзвучності, яка є підставою вважати знаного митця творцем, що випередив свій час, ставши митцем ХХІ століття. Презентовано й аналізовано конкретні факти літературознавчого спрямування, які свідчать про невідповідну дивовижну суголосність художньої прози митця сьогоденню, як-от: домінування у творчості Бруно Шульца вічних літературних тем загальнолюдського значення; зображення героїв-персонажів, які загубилися на межі між реальною дійсністю й вимислом, життям і смертю, що є найточнішим відображенням сучасної людини; гуманістичне спрямування шульцівської естетики; майже абсолютно синонімічне «перегукування» шульцівської просопографічної історії із життям писом сучасного суспільства; певний документалізм шульцівської вигаданості як важливого критерію літературності тощо. Отже, майже все описане Шульцом у першій половині ХХ ст. (навіть, точніше, 20–30-х рр. ХХ ст.) органічно вплітається в тканину сучасного ХХІ ст. Акцентовано на зворотному зв'язку, зокрема ще більшому розумінню аналогії між сучасністю й шульцівською дійсністю: ставши свідками, учасниками, жертвами агресії рф проти української держави, сучасні читачі, дослідники й шульцознавці нині децю по-іншому сприймають творчість Бруно Шульца, який свого часу як єврей був об'єктом геноциду з боку німецьких нацистів, так само як українці зараз – з боку рашизму. Наведено текстові ілюстрації точок дотику оповідань Бруно Шульца з реаліями нашого часу і з відчуттям часу нашими сучасниками, що є беззастережним доказом суголосся творчості митця нашому сьогоденню. Авторка висновковує, що літературно-мистецька спадщина Бруно Шульца, безумовно, заслуговує на пошану й подальші наукові дослідження, хоча б через безмірне прагнення митця донести до майбутніх шанувальників своєї творчості, тобто до нас з вами, нагальну потребу в формуванні спільноти з високим рівнем духовності – чи не найважливішої нагальної потреби сучасного суспільства.

Ключові слова: українське сьогодення, Бруно Шульц, суголосся, точки дотику, феноменальність.

Творчість Шульца ... є раєм для інтерпретаторів. Кожен може принести те, що його найбільше цікавить і кожна інтерпретація буде прийнята. ... Справжня магія творчості Шульца – хай наскільки відрізняються її тлумачення – полягає у тому, що вона об'єднує, а не розмежує читачів, постійно залучаючи нових адептів у Шульцівську спільноту, яка буквально – не знає кордонів.

Владзімеж Болецький²

Шульц опинився на перетині європейських культур, на стику епох, і, в цьому сенсі, випередив свій час, став митцем ХХІ століття.

Олег Ліпцин³

¹ Окремі тези цієї наукової розвідки були виголошені під час V Міжнародної науково-практичної конференції «Modern Research in World Science» (Львів, 5–7 серпня 2022 р) та надруковані під назвою «Бруно Шульц – письменник і художник, який зближує народи (матеріали для позааудиторної роботи з історії зарубіжної літератури)» в збірнику матеріалів конференції [5], а також на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Мова та література в полікультурному суспільстві» (Маріуполь – Бердянськ, 17 листопада 2022 р.) та надруковані під назвою «Bruno Schulz and modernity» у збірнику тез конференції [16].

² Болецький В. Венера з Дрогобича (про Бруно Шульца) / з пол. переклала Жанна Слоньовська. Львів: Літопис, 2022. С. 12–13.

³ Цит. за: [2, online]. Олег Ліпцин – американський та український театральний режисер, актор, дослідник театру і педагог. Серед останніх вистав – інсценізація О. Ліпцина та Р. Левчина «Деміург» за творами «Санаторій під Клепсидрою», «Динамонові крамниці» та низкою новел Бруно Шульца.

Постановка проблеми. Закінчився 2022 рік – рік, який Сенат Республіки Польща в царині культурного спадку офіційно оголосив роком Бруно Шульца⁴, польського письменника, літературознавця й художника єврейського походження – одного з найоригінальніших діячів польської культури ХХ ст., який, як зазначено в резолюції, заслуговує, як людина надзвичайної уяви, розуму та творчості, звання посла польської культури у світі. Цей рік був потрібно ювілейним для пам'яті Бруно Шульца: 15 січня мали 100 років від початку літературної діяльності в 1922 р., 12 липня – 130 років від дня його народження в 1892 р. і 19 листопада – 80-ті роковини від дня трагічної загибелі митця в 1942 р.

Вшанування пам'яті унікального українця, який народився на Галичині, писав польською і німецькою мовами, на весь світ прославив рідний Дрогобич, який любив більше за все у світі, відбулося на державному рівні й в Україні.

Спадщину Бруно Шульца на сьогодні вважають непересічною й неординарною, унікальною, своєрідною, упізнавальною, а багатогранну творчість чи не найсучаснішого митця – дивовижно суголосною сьогоденню, зокрема тим процесам, які відбуваються в сучасному бурхливому, наповненому трагізму та драматизму світі. Про цю унікальну суголосність і йтиметься у пропонованій науковій розвідці, суголосність, яку сприймає авторка статті як неперевершену феноменальність Бруно Шульца: прозові й образотворчі твори письменника й художника першої половини ХХ ст. підтримують читачів у тяжкі миті життя майже через сто років, додають сили в доланні життєвих негараздів, перешкод, катастроф, катаклізмів, потрясінь, вказують шлях для вирішення, здавалося б, нерозв'язних проблем тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників різноаспектно аналізували й аналізують спадщину Бруно Шульца, як-от: Л. Айзенбарт, Т. Возняк, В. Гамбрович, Н. Гузевата, Н. Колошук, Б. Лазорак, В. Лопушанський, В. Меньок, А. Павлишин, В. Романишин, С. Росек, О. Рудяченко, Л. Тимошенко, Є. Фіцовський, О. Харлан, Л. Хомич, І. Чава, Є. Яжембський, Н. Якубчак та ін.⁵ Аналіз досліджень свідчить про визна-

⁴ До цього 1992 рік – рік 100-ї річниці від дня народження митця і 2002 р. – рік 110-ї річниці від дня народження оголошувалися ЮНЕСКО роками Бруно Шульца.

⁵ Світова шульціана нараховує нині десятки тисяч книжок і журнальних публікацій, про які можна дізнатися, зокрема, завдяки мережеві порталом, див.: <http://schulzforum.pl/ua/>, розділ «Бібліографія»; <http://www.brunoschuz.org>, розділи «Бібліографія: видання і переклади» та «Шульцознавство в

бібліотеках». Історіографічний огляд колективних збірників напрацьовань про Бруно Шульца авторки статті див.: [17, с. 57–58].

ння майже всіма науковцями феноменальності унікальної творчої особистості Бруно Шульца. Поглиблює наше розуміння феномену творчості Бруно Шульца відомий польський теоретик та історик літератури, професор Інституту літературознавчих досліджень Польської Академії наук Влодзімеж Болецкий [1]; окремі шульцівські феномени досліджують С. Матвієнко (феномен «безґрунтяства») [4], В. Табачковський (феноменологія і «пробуджувальні візії» Бруно Шульца) [10], П. Сов'як (дрогобицький феномен Бруно Шульца) [9], В. Меньок (феноменологічна герменевтика) [6] та ін. І це на тлі того, що Шульц прожив досить коротке життя; з написаного, на жаль, зберіглося мало – диалогія оповідань «Цинамонові крамниці» та «Санаторій під Клепсидрою», 4 новели, які не опубліковані в першодруках цих збірок [14], оповідання «Ундуля» [11], збірка літературно-критичних, теоретично-літературних та філософських текстів «Літературно-критичні нариси» [13] і збірка епістолярних творів Бруно Шульца «Книга листів» [12]. А от літератури про Бруно Шульца і про його багатогранну творчість маємо на сьогодні набагато більше. І сучасна шульціана поповнюється безперервно. Проте наукових праць, у яких є аналіз феноменального таланту Бруно Шульца крізь призму суголосності творчості Бруно Шульца сьогоденню, небагато, до того ж окреслену проблематику студіюють переважно побіжно. Можна виокремити нарис А. Павлишина «Бруно Шульц: нотатки біографіста на маргінесах визвольної війни» (текст виступу на Х Шульцфесті у Дрогобичі), де йдеться про теперішнє сприйняття автором «сухих рядків біографії Бруно Шульца» крізь призму співставлення їх з подіями широкомасштабного вторгнення росії в лютому 2022 р. [7], біографії, яку відтепер сприймають наче скерованою в наше сьогодення.

Отже, **актуальність дослідження** полягає насамперед у розширенні шульцівських літературного й літературознавчого дискурсів і встановленні щільних взаємозв'язків між шульцівським минулим, теперішнім і майбутнім часом і минулим, сучасним і майбутнім сьогоденням.

Метою наукової розвідки є презентація прозових творів письменника першої половини ХХ ст. Бруно Шульца з позиції їх суголосності подіям, які відбуваються майже через 100 років у сучасному нуртуючому світі⁶, інакше кажучи, це

бібліотеках». Історіографічний огляд колективних збірників напрацьовань про Бруно Шульца авторки статті див.: [17, с. 57–58].

⁶ Вочевидь, що проблема суголосності творчості письменників минулого сьогоденню не є новою для сучасного

пошук відповіді на питання «Чи мають задекларовані ідеї Бруно Шульца сенс у нашій сучасності?»

Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) представити стислий просопографічний портрет загальної ситуації та загальних настроїв шульцівської галицької дійсності, які мали певний вплив на формування й розвиток світоглядно-естетичних позицій митця; 2) зіставити зібрані різноаспектні зовнішні та внутрішні, об'єктивні й суб'єктивні суспільні обставини із шульцівської реальності з реальністю сьогодення; 3) виокремити основні літературознавчі ознаки, які свідчать про не випадкову суголосність художніх творів Бруно Шульца сьогоденню; 4) проілюструвати теоретичні положення конкретними прикладами із шульцівських оповідань з відповідними коментарями.

Предметом дослідження є шульцівський літературний дискурс, **об'єктом дослідження** – зв'язки між прозовими творами Бруно Шульца (20–30-і рр. ХХ ст.) і сучасними подіями буремного сьогодення (перші десятиліття ХХІ ст.).

Особливість об'єкта дослідження, мета статті зумовили застосування таких **методів**: описового; аналізу та індуктивного узагальнення отриманих фактів; елементів рецептивного аналізу, заснованого на суб'єктивних враженнях від сприйняття шульцівських творів тощо, що загалом уможливило досягнення мети й завдань пропонованої наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу. Стрімкі зміни в сучасному світі потребують нового усвідомлення про важливих історичних постатей, що й спостерігаємо нині в українському суспільстві. Сьогодні, перечитуючи біографію Бруно Шульца, шульцівські художні твори, його листування чи літературно-критичні статті, вдивляючись в його малюнки, олівцеві нариси, ескізи до гравюр, ескізи до прозаїчних творів тощо не можна не замислитися над тим, які унікальні мистецькі витвори подарувала світові геніальна уява митця, якими містичними, парадоксальними мандрами зачаровує нас його унікальна особистість і які глибинні й дивовижні зв'язки демонструє творча спадщина Бруно Шульца із сучасним сьогоденням.

Потрібне підґрунтя для таких висновків. Витоки й формування суголосності вбачаємо насамперед

у просопографії Бруно Шульца. Народився Бруно Шульц у Дрогобичі, що на Львівщині. Дитинство пройшло у патріархальній єврейській родині. Навчався Бруно в Державній гімназії ім. Франца Йосифа І, Львівському політехнічному інституті та Віденській Академії мистецтв. Працювати почав учителем малювання і праці в Гімназії імені Короля Владислава ІІ Ягайла за Польщі. Розпочав свою мистецьку діяльність як маляр та графік; література його зацікавила пізніше і дещо випадково, принаймні витоки шульцівського письменства потрібно шукати в епістолярній спадщині. Упродовж стислого періоду, який припав на становлення особистості митця, йому довелося пережити кілька суспільних й особистих катаклізмів, як-от⁷: 1911 р. – заворушення-протести місцевих українців, євреїв-сіоністів та польських соціал-демократів у Дрогобичі проти виборчих зловживань нафтового олігарха, у відповідь на які поліція відкрила вогонь, жандарми розганяли людей багнетами і прикладами рушниць; загинуло понад 20 осіб, поранено майже 100; 1914 р. – розпочинається Перша світова війна; бойові дії, окупація російською армією Галичини; нестатки та особисті обставини змусили завершити навчання у Львівській Політехніці; Шульц вимушений утікати разом із сестрою Ганною і племінником Людвіком та іншими біженцями (загалом близько 90 тисяч осіб) з рідного Дрогобича; майже протягом року був, говорячи сучасними реаліями, зовнішньо переміщеною особою; 1915 р. – російські вояки спалили під час погромів у Дрогобичі багато будинків, зокрема й будинок Шульцового дитинства; помирає батько Якуб Шульц у віці 69 років; повернення до зруйнованого війною Дрогобича; 1927 р. – великим ударом для Бруно Шульца стає смерть 26-річного приятеля Владислава Ріфа, який надихав його до літературної творчості; 1931 р. – померла 80-річна мати Бруно Генрієта Гендель; у Львові від серцевого нападу помирає старший брат Ізидор; 1939 р. – розпочалася Друга світова війна; протягом одного місяця 1939 р. влада в місті переходила від німців до радянських військ, гітлерівський терор змінювався на сталінський; чинили звірства щодо місцевих євреїв; врешті-решт у вересні відбулося воз'єднання Західної України і Бруно Шульц почав працювати вчителем у радянській школі. Але й тут на нього очікувало нове перетворення: на замовлення влади Бруно Шульц створив картину «Визволення Західної України», і за це

літературознавства, зокрема й українського, згадаймо: Іван Франко «Воа Constrictor» → оригінальна інструкція від Івана Франка «Як заробити перший мільйон», чи Михайло Коцюбинський «Fata Morgana» → своєрідний маніфест-мораторій на продаж землі, чи Валер'ян Підмогильний «Місто» → урбаністичний роман про «понаїхавших» тощо.

⁷ Оприлюднюємо найголовніші, на нашу думку, факти із життєпису Бруно Шульца.

поляка українсько-єврейського походження звинуватили в українському націоналізмі. Найтрагічнішими стали останні два роки життя: 1941 р. – німці зайняли Дрогобич, переселивши євреїв до гетто, 1942 р. – депресія, хвороба, безвихідь, друзі готують втечу; але 19 листопада – смерть просто неба за 100 метрів до будинку, де народився Бруно Шульц [див. про це докладніше: 1; 3; 8; 15 тощо].

Стислий просопографічний портрет Бруно Шульца вможливає урахування різноаспектних зовнішніх і внутрішніх, об'єктивних і суб'єктивних впливів на світоглядно-естетичні позиції митця, до того ж засвідчує, що творчість Бруно Шульца була співмірною як загальній ситуації та загальним настроєм шульцівської реальної дійсності, так і вочевидь суголосною дійсності сучасній.

При читанні й перечитуванні прозових творів Бруно Шульца в авторки статті складається враження, що сучасний читач відчуває в них себе і свій час: це написано про мене чи про моїх батьків, написано рідною мовою (за що особлива подяка тлумачам оригінальних польських шульцівських текстів українською мовою, які намагаються створити саме шульцівсько-українські переклади), описано ситуацію, у якій я живу; чимало думок і спостережень відбивають трагічні події нашого сьогодення, сучасні події в Україні, віддзеркалюють те, що відбувається зараз у світі, і сприймаються як пророчі.

Зазначимо визначальні положення, виокремлені нами під час аналізу шульцівського літературного дискурсу і структуровані в кілька змістових блоків, які свідчать про невідповідну суголосність художньої прози митця сьогоденню і, на нашу думку, є дотепер актуальними:

1) у художній прозі Бруно Шульца переважають *вічні* [виділено нами – *Н. М.*] літературні теми загальнолюдського значення, загальнолюдські універсали, перейняті пошуками сенсу буття та ролі особистості в контексті Всесвіту, як-от: теми осягнення людиною самої себе та відносин із навколишньою реальністю, теми життя і смерті, добра і зла, світла й темряви, краси і каліцтва, любові й ненависті, свободи й невільництва тощо; і у Бруно Шульца пошук ідеального світу, взаєморозуміння, доброти і Сенсу Буття у найвищому його прояві – це теми *домінантні* [виділено нами – *Н. М.*];

2) шульцівські герої – це люди, які загубилися на межі між реальністю й вимислом, життям і смертю – чи не є це найточнішим відображенням сучасної людини?;

3) у своїх творах Бруно Шульц вільно керує часом – минулим, теперішнім чи майбутнім: його герой не лише поринає в минуле, а й фантазією автора повертає до життя померлого батька, дорогих йому людей, що існують у спогадах, і той світ, який утратив, чи у певний спосіб зіткнеться з майбутнім, що, зі свого боку, віддзеркалюється сприйняттям шульцівських витворів суголосно часу сучасному;

4) у зв'язку з попередніми тезами більш очевидним положенням, яке ще раз підтверджує феномен суголосності шульцівської прози нашому сьогоденню, є те, що герой прозових творів Бруно Шульца будь що прагне повернути час, знайти себе в ньому, збагнути, здавалося б, незбагненне: як час, його плін змінює людину, ідею, чи існує поняття вічності і що означає ця категорія – це всі питання, які наразі є найактуальнішими в житті сучасного суспільства;

5) шульцівська естетика, як би це не видавалося дивним, сповнена ніжності до людини, а саме таке ставлення в сьогоденньому світі вважаємо найдефіцитнішим у суспільстві: поваги, ласки, доброзичливості, теплоти, доброти нині особливо бракує людським стосункам;

6) просопографічна історія Бруно Шульца, вплетена у жорстокі системи фашистської Німеччини та комуністичного СРСР, настільки тісно перегукується з тим абсурдом, який відбувається сьогодні в Україні й у світі, що суголосність, про яку йдеться в окресленій розвідці, апріорі має місце бути: її просто не може не бути;

7) вигаданість як важливий критерій літературності в Шульца є настільки функційною, що набуває властивостей документалізму (невигаданості): письменник моделює свій неповторний світ, який виростає із його власного життя, водночас вигаданий, фікційний і пережитий реально;

8) майже все описане Шульцом у першій половині ХХ ст. (навіть, точніше, 20–30-х рр. ХХ ст.) органічно вплітається в тканину сучасності;

9) у контексті, який зааналізовано, цікавим і важливим є наявність зворотного зв'язку між сучасністю і творами Бруно Шульца, інакше кажучи, існування певного впливу подій, які відбуваються сьогодні, на глибше розуміння змісту шульцівських творів і бачення беззаперечних аналогій між сучасністю й шульцівською дійсністю (саме в напрямку від теперішнього часу до часу шульцівського): ставши чи то свідками, чи то учасниками, чи, борони Боже, жертвами агресії РФ проти української держави, сучасні читачі, дослідники, шульцознавці та ін. зараз почина-

ють дещо по-іншому сприймати творчість Бруно Шульца, якого свого часу як єврея піддали геноциду з боку німецьких нацистів, так само як українці сьогодні є метою геноциду рашистського;

10) творчість Бруно Шульца, як виявляється, при вдумливому прочитанні крізь призму сучасних бурхливих подій у світі і проблем війни й миру є символом, ціннісним орієнтиром і духовним обрієм, зокрема, і для сучасних пошуків людством Сенсу Життя, і саме тому, на нашу думку, є легкою для її сприймання і шкільною аудиторією (у Польщі, зокрема, твори Бруно Шульца залучено до шкільної програми з історії польської літератури; в Україні творчість Бруно Шульца почали вивчати на уроках з історії зарубіжної літератури у старших класах профільних закладів середньої загальної освіти), а також і пересічними дорослими читачами, не кажучи вже про особливу аудиторію інтелектуальних гурманів тощо.

Отже, зазначені й деякі інші властивості шульцівського літературного дискурсу сприймаємо як асоціативні паралелі між початком ХХ і ХХІ століть: вони роблять цей дискурс суголосним напруженим духовним пошуком сучасної доби, у певному сенсі її адекватним художнім вираженням і перевтіленням.

Наведемо ілюстрації точок дотику оповідань Бруно Шульца з нашим часом і з відчуттями часу нашими сучасниками, які є беззастережними доказами суголосності творчості митця нашому сьогоденню.

Оповідання «Санаторій під клепсидрою» →

Наближаючись до Ринку, ми бачимо незвичайну метушню. Людські натовпи носяться вулицями. До нас доходять неймовірні новини про вторгнення до міста ворожого війська.

Серед загальної розгубленості люди обмінюються тривожними й суперечливими відомостями. Їх нелегко сприйняти. Війна, якій не передували жодні дипломатичні заходи? Війна посеред блаженного спокою, не потурбованого жодним конфліктом? Війна з ким і за що? [= *російська збройна агресія проти суверенітету й територіальної цілісності України, розпочатої рф 24 лютого 2022 р., навіть точніше, у 2014* → співставлення наше – Н. М.]. Нас інформують, що наступ ворожого війська додав сміливості місцевій партії незадоволених, які висипали на вулиці зі зброєю в руках, тероризуючи мирних громадян [= *біснування прихильників рашизму* → співставлення наше – Н. М.]. Ми справді побачили групу тих заколотників у чорних цивільних костюмах з білими перехрещеними на грудях ремнями, що

мовчки просувалися містом з карабінами навпереваги. Юрба відступала перед ними, тіснилася по хідниках, а вони крокували, кидаючи з-під циліндрів іронічні темні погляди, у яких виразно проглядалося почуття переваги, блиск зловтіхи <...>. Декотрих з них розпізнають з юрби, але веселі погуки тут-таки притлумлюються страхом від наведених цівок [= *поведінка прихильників «руського миру»* → співставлення наше – Н. М.]. Над містом пливе глухий гамір. Здається, ніби здалека чути артилерійський гуркіт і брязкотіння возів з боеприпасами [14, с. 281–282].

Порівняймо шульцівський літературний дискурс з інформацією українських ЗМІ від 24 лютого 2022 року →

Близько п'ятої ранку 24 лютого Київ прокинувся від ракетних ударів. Як у поганих голлівудських фільмах, де у критичний момент обов'язково зіпсується погода, у перший день вторгнення тепло і сонце в одну мить поступились мряці та холодній мжичці. Вона висіла в повітрі над багатотисячними автомобільними заторами, які миттєво застопорили виїзди зі столиці у всіх напрямках. В урядовому кварталі військові та добровольці почали зводити перші барикади. У спальних районах Києва відбувся хаос: перелякані люди займали черги до банкоматів, заправок, вишиковувались перед продуктовими магазинами й аптеками... І так було по всій Україні... (Із ЗМІ).

У такому дивовижному збігові подій, описаних Бруно Шульцом в оповіданні «Санаторій під Клепсидрою» (першодрук – 1935 р.), і російського широкомасштабного воєнного вторгнення в Україну в лютому 2022 р. вбачаємо непересічну соціальну й культурну значущість шульцівських оповідань: такі твори не можуть не торкатися нас по-справжньому, тому що саме шульцівські тексти в той чи той спосіб перегукуються з особистим досвідом кожного з нас – і йдеться не лише про українців. Такі тексти не можна не читати й не перечитувати, а отже не розуміти і врешті-решт не полюбити їх. Таких перегуків на сторінках шульцівських оповідань знаходимо чимало, як-от:

• в оповіданні «Птахи» Шульц описує дії Аделі, які нагадують дії долі, що руйнує людські захоплення та прихильності: «Рішуче і рвучко вона відчинила вікно, після чого своєю довгою щіткою спричинила вихор у пташиній масі. Здійнялася пекельна хмара з пір'я, крил та криків, посеред якої Аделя, мов ошаліла Менада орудує держакком свого тирсу, танцювала свій танець нищення. Разом із пташиною громадою батько, тріпочучи

руками, нажахано силкувався здійснитись у повітря. Крилате стовпотворіння поволі розріджувалося, аж урешті на побоїську залишилася тільки Аделя, виснажена й захекана...» [14, с. 29] → чи не в такий спосіб рашисти позбавляють нас сьогодні таких елементарних речей: звичайного повсякденного життя з його проблемами, мріями, надіями, сподіваннями?;

- в оповіданні «Вулиця Крокодилів» спостерігаємо особливе шульцівське розуміння життєвих цінностей та ідеалів, читаючи про вулицю, яка стала «поступкою нашого міста духові новочасності і великоміському падінню доброприсойності»: «Міські мешканці пишаються цим ароматом зіпсутості, яким відгонить вулиця Крокодилів. „Ми не маємо потреби ні в чому собі відмовляти, – думають вони з гордістю, – адже стане нас і на справжню велику розпусту”» [14, с. 87; 89] → чи не про «справжніх» слуг народу йдеться, які демонструють свою розкіш непристойно дорогими автомобілями, шикарними костюмами чи годинниками, стільниковими телефонами, вартістю кілька тисяч доларів, і є суспільним подразником, позбавляючи суспільство на будь-які сподівання, віру в українську модель демократії та можливість здійснення української мрії (чи шульцівської Республіки мрій)?;

- в оповіданні «Таргани» Бруно Шульц описує настрої під час вимушеної евакуації в період Першої світової війни: «То були довгі тижні депресії, тяжкі часи без неділь і свят, під закритим небом і в зубожілому краєвиді» [14, с. 90] → зараз уживаємо абрєвіатури ВПО та ЗПО, внутрішньо переміщені особи та зовнішньо переміщені особи; у шульцівські, далекі вже від нас часи, це були біженці, скитальці – люди, змушені під тиском життєвих обставин чи загрози для життя покидати власні домівки; нині (незалежно від найменування) сучасне покоління українських мігрантів через війну путлеровського рейху проти України, і попередники, яких «доля викинула» у світ із власних домівок з усіма суголосними сьогоднішніми проблемами, тривогами, страхами, переживаннями та труднощами вочевидь зрозуміли би одне одного тощо.

Отже, у статті заактуалізовано на тих фрагментах шульцівських текстів, що особливо співзвучні українському сьогоднішню, у яких і відбито сучасні екзистенційні проблеми, від подолання яких залежить власне існування людства.

Вочевидь справжній митець не тільки зображує ті чи ті проблеми, але й намагається запропонувати певні варіанти їх розв'язання. Звернемося

до найважливіших, на нашу думку, шульцівських слів з оповідання «Самотність» (наводимо слова митця мовою оригіналу): «Czy mam zdradzić, że pokój mój jest zamurowany? Jakżeż to? Zamurowany? W jakiż sposób mógłbym zeń wyjść? Otóż to właśnie: dla dobrej woli nie ma zapory, intensywnej chęci nic się nie oprze. Muszę sobie tylko wyobrazić drzwi, dobre stare drzwi, jak w kuchni mego dzieciństwa, z żelazną klamką i rygłem. Nie ma pokoju tak zamurowanego, żeby się na takie drzwi zaufane nie otwierał, jeśli tylko starczy sił, by mu je zainsynuować»⁸ [18, s. 93].

Очевидно, що ці шульцівські слова начебто спеціально звернені до сьогоднішнього, до сучасного світосприймання і світовідчуття, коли потреба суспільства повернути собі здатність сподіватися й вірити іноді наштовхується на песимістичні настрої, іронічність і певний скепсис свідомості перших десятиліть ХХІ століття й особливо останніх воєнних місяців, а мотиви усвідомлення величезних можливостей людини час від часу нівельовані вірою у фатальну нездатність перемоги розуму, гармонії та справедливості. Вочевидь такий заклик міг пролунати лише з уст митця, який діяльно власними художніми творами долучився власне до розбудови всіх царин інтелектуального, культурного й духовного життя людства задля подолання будь-яких внутрішніх конфліктів і духовних суперечностей.

Завдяки шульцівським художнім творам починаєш помічати, що навколишній світ, яким би він не був бурхливим, нестримним, драматичним і трагічним, такою ж мірою сповнений чаклунства та чудес. Треба лише навчитися знаходити й помічати те чародійство. Бо шульцівські твори – це і про погане, і про хороше. → Ми – учасники чи свідки з позиції Миру, Добра, Краси – ганебного дійства, розв'язаного рашистами, усі повернемося до колишнього життя, до життя мирного. Одного дня. Тому що знайдемо *добрі старі потаємні двері з нашого дитинства*. Навіть, якщо того життя, яким воно було раніше, у нас уже не буде. Ніколи. Але ми обов'язково повернемося, щоб побудувати нове на уламках того, що в нас залишилося. Ми всі повернемося до своїх рідних. Одного дня. Навіть, якщо не всі зможуть знову

⁸ У перекладі Юрія Андруховича ці слова звучать так: «Чи не слід би нарешті зізнатися, що мою кімнату замуровано? Як так? Замуровано? То яким же чином я міг би з неї вийти? Утім-то й річ: для доброї волі немає перепони, справжній порив нічим не стримати. Я тільки мушу увявити собі двері, добрі старі двері, ніби в кухні мого дитинства, з металевомою клямкою та засувом. Бо немає кімнат, замурованих аж настільки, щоб не знайшлося в них таких потаємних дверей – якщо тільки вистачить сили їх отам наувяляти [14, с. 324].

бути разом, у нас буде і та сама розмова, ті самі слова і ті самі обійми, про які мріяли весь цей час. Навіть, якщо хтось скаже їх у порожнечу... Це говорять сучасники. Але звучить по-шульцівськи, в унісон з геніальним письменником, еге ж?

Висновки (із дослідження і перспективи в цьому напрямку). Отже, дослідження продемонструвало: 1) очевидне віддзеркалення шульцівських трагічних, драматичних, песимістичних часів у настроях сучасної епохи; 2) безумовну суголосність художньої прози Бруно Шульца світовим подіям сьогодення; 3) ставлення майже всіх дослідників-шульцознавців і критиків-літературознавців до прозової спадщини письмен-

ника як до потужного засобу духовної сили, взірця неприйняття нової жорстокої моралі, коли людина і її життя втрачають свою значущість та індивідуальність; 4) можливість віднайти у письменстві видатного галичанина Бруно Шульца конкретні рішення багатьох, навіть нерозв'язних, як часто здається, проблем чи орієнтовні алгоритми для таких рішень. Підсумовуємо: як не далекі шульцівські часи від нинішніх, усе, що відбувалося в шульцівській реальній і мистецькій дійсності 20–30-х рр. ХХ ст., є відлунням століття ХХІ-го. І це все про феномен Бруно Шульца, його унікальність, геніальність і непересічність.

Список літератури:

1. Болецький В. Венера з Дрогобича (про Бруно Шульца) / з пол. переклала Жанна Слоньовська. Львів: Літопис, 2022. 252 с.
2. Вергеліс О. Олег Ліпцин. Де ти був, Одиссей? *Дзеркало тижня, Україна*. 23 листопада 2018 року. Вип. 45. URL: https://zn.ua/ukr/ART/oleg-lipcin-de-ti-buv-odissey-295008_.html
3. Мартинович Ю. День народження Бруно Шульца. Геній з Дрогобича, який міг би отримати по війні Нобелівську премію. URL: <https://zahid.espresso.tv/den-narodzhennya-bruno-shulsa-geniya-z-drogobicha-yakiy-mig-bi-otrimati-po-viyni-nobelivsku-premiyu>
4. Матвієнко С. Г. Бруно Шульц та Франц Кафка на тлі настроїв «безгрунтянства». *Наукові записки. Філологічні науки*. 2001. Том 19. С. 87–91.
5. Маторіна Н. М. Бруно Шульц – письменник і художник, який зближує народи (матеріали для позааудиторної роботи з історії зарубіжної літератури). *Modern Research in World Science: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 5–7 серпня 2022 р). Львів, 2022. С. 730–735.
6. Меньок В. Прецедент феноменологічної герменевтики Бруно Шульца: [про творчість Бруно Шульца]. *Бруно Шульц як філософ і теоретик літератури*: матер. V Міжнар. Фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / Полон. наук.-інформ. центр ім. І. Менька ДДПУ ім. І. Франка; за ред. В. Меньок. Дрогобич, 2014. С. 191–210.
7. Павлишин А. Бруно Шульц: нотатки біографіста на маргінесах визвольної війни. *Посестри*. 2022. № 17. URL: <https://posestry.eu/zhurnal/no-17/statya/bruno-shulc-notatki-biografista-na-marginesakh-vizvolnoi-viyni>
8. Павлишин А. Бруно Шульц. Харків: Фоліо, 2021. 123 с.
9. Сов'як П. Дрогобицький феномен Бруно Шульц. *Вільне слово*. 2010. 2 червня.
10. Табачковський В. Феноменологія в Дрогобичі: «пробуджувальні візії» Бруно Шульца. *Філософська думка*. 2004. № 2. С. 81–113.
11. Шульц Б. (Верон Марселій). Ундуля / переклад з польської С. Бреславська. *Збруч*. 15.01.2022. URL: <https://zbruc.eu/node/109940>
12. Шульц Б. Книга листів / укл. Єжи Фіцовський; пер. з пол. А. Павлишин. Київ: Дух і літера, 2012. 360 с.
13. Шульц Б. Літературно-критичні нариси / опрацювання та передмова – Малгожата Китовська-Лисяк; переклад з пол. та післямова – Віра Меньок. Київ: Дух і літера, 2012. 176 с.
14. Шульц Б. Цинамонові крамниці та всі інші оповідання в перекладі Юрія Андруховича: оповідання; переклад з польської. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. Вид. четверте. 384 с.
15. Шульцівський словник / за редакцією Влодзімежа Болецького, Єжи Яжембського, Станіслава Росєка. Переклад з польської Андрія Павлишина. Київ: Дух і Літера, 2022. 504 с.
16. Matorina N. Bruno Schulz and modernity. *Мова та література в полікультурному суспільстві*: матеріали Всеукраїнської [студентської] науково-практичної інтернет-конференції (17 листопада 2022 р.). Маріуполь – Бердянськ, 2022. С. 179–182.
17. Matorina N. M. On historiography of Schulz studies. *Методологія та історіографія мовознавства*: матеріали ІХ науково-практичної Інтернет-конференції (м. Слов'янськ, 19–20 жовтня 2022 р.). Слов'янськ: ДДПУ, 2022. С. 52–58.
18. Schulz Bruno. *Sklepy cynamonowe (zbiór)*. URL: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/schulz-sklepy-cynamonowe.pdf>

Matorina N. M. THE PHENOMENON OF THE CONSONANCE OF BRUNO SCHULZ'S CREATIVE WORK WITH THE UKRAINIAN PRESENT

The article characterizes the problem of consonance in the prose work of the Galician Polish-speaking writer of the first half of the 20th century Bruno Schulz to the processes taking place in the modern world; the consonance, which is a reason to consider the famous artist a creator who was ahead of his time, becoming an artist of the 21st century. The article presents and analyzes the specific facts of the literary direction, which testify to the not-accidental and surprising consonance of the artist's artistic prose with the present, such as the dominance of eternal literary themes of universal importance in Bruno Schulz's creative work; the images of the heroes-characters who are lost on the border between reality and fiction, life, and death, which is the most accurate reflection of modern man; humanistic orientation of Schulz's aesthetics; almost completely synonymous «echoing» of Schulz's prosopographical history with the biography of modern society; a certain documentaryism of Schulz's fiction as an important criterion of literariness, etc. So, almost everything described by Schulz in the first half of the 20th century (even, more precisely, the 20s–30s of the 20th century) is organically woven into the fabric of the modern 21st century. Emphasis is placed on feedback, in particular, an even greater understanding of the analogies between modernity and the reality of Schulz: on becoming witnesses, participants, and victims of the aggression of the Russian Federation against the Ukrainian state, modern readers, researchers, and scholars of Schulz today perceive the creative work of Bruno Schulz in a slightly different way, who in his time as a Jew was the target of genocide by the German Nazis, just as Ukrainians are today – by the russism. The textual illustrations of the points of contact of Bruno Schulz's stories with the realities of our time and with the sense of time of our contemporaries are given, which is an unconditional proof of the consonance of the artist's work with our present. The author concludes that the literary and artistic heritage of Bruno Schulz is certainly worthy of great respect and further scientific research, if only because of the artist's immeasurable desire to convey to the future fans of his work, that is, to us, the urgent need to form a community with a high level of spirituality – perhaps, the most important pressing need of modern society.

Key words: *Ukrainian present, Bruno Schulz, consonance, points of contact, phenomenality.*